

О.А. Сутула, старший викладач
Харківський національний технічний університет «ХПІ»
Є.В. Малявін, старший викладач
Харківський національний технічний університет «ХПІ»

Кризові фактори у сфері освіти

Техногенний характер сучасної цивілізації, постіндустріалізація, новітні інформаційні технології, високі вимоги до життєздатності й конкурентоздатності як окремої людини, так і держави, з одного боку, і руйнування традиційних систем, соціальних цінностей, соціальних інститутів, які не мають можливості ефективно працювати і будувати стабільну систему соціальних взаємозв'язків у нових умовах, хронічний дефіцит фінансових, матеріально-технічних, кадрових, організаційних та ідеологічних ресурсів – з іншого боку, – все це призвело до кризової ситуації у сфері освіти.

Спроба суспільства вирішити дані суперечності змушує знижувати освітні претензії деяких соціальних груп, а це, як показує освітня практика, призводить до негативних наслідків. Держава не здатна працевлаштувати освіченого випускника, багато кваліфікованих спеціалістів часто виконують некваліфіковану роботу або довгий час мають статус безробітних. Вкладені в такого спеціаліста кошти миттєво обезцінюються, а суспільство несе колосальні втрати від неузгодженості розвитку різних сфер свого життя. При невпинному зростанні витрат на освіту хронічний недолік ресурсів лише поглиблює кризовий стан даного інституту, який не може задовольнити свій зростаючий за аналогією з технологічним прогресом голод у сучасній техніці; свою потребу у висококваліфікованих педагогах, чий соціальний статус і матеріальна винагорода за працю малоприваблива у сучасному суспільстві.

Криза сучасної освіти в багатьох аспектах пов'язана з проблемою її низької якості, з формальним підходом до освіти, наявністю диплому про вищу освіту, як перепустка і шанс отримати хоча б яку-небудь роботу, досить часто малокваліфіковану, таку що не вимагає спеціальних знань. Цінність сучасної освіти стрімко девальвується ще й тому, що педагоги не виступають носіями і трансляторами культурних цінностей, правил, норм. Зазначимо, що відставання освіти в багатьох позиціях набуває все більш посилювального характеру.

В останні час з'явилося чимало тез про те, що освіта втратила свою гуманістичну складову, стала механізмом державного насилля і засобом маніпуляції суспільної свідомості. Таке положення викликане низкою причин. Інститут освіти формувався як засіб вирішення певних суспільних завдань, а тому йому в принципі не достатньо внутрішнього ресурсу для виходу з кризи, він надто

залежить від зовнішніх умов та інших більш фундаментальних сфер суспільства, таких як виробництво, наука, право, політика тощо.

Сьогодні світове виробництво кардинально змінює геополітичний облік світу. В процесі багаточисельних реформ і модернізацій руйнуються традиційні уклади життя, одночасно збільшуються маргінальність і соціально-професійні переміщення різних верств населення як по вертикалі, так і по горизонталі; світ періодично затихає перед загрозою глобальних проблем (екологічних, ядерних, ресурсних тощо). У технологічному плані в багато разів збільшились інформаційні потоки.

Людські можливості поглинати інформацію і ступінь необхідності інформаційного обрамлення всіх сфер життєдіяльності людини вступили в явну суперечність, що призвело до серйозної дезорієнтації в діяльності інституту освіти: освіта розвивається з меншою швидкістю, ніж сучасне суспільство. Але поява медійної реальності трансформує освітню реальність. Феномен мас-медіа є основою медіа-освіти як інноваційного процесу. До освітянського процесу залучено Інтернет, комп'ютерні комунікації, ЗМІ, аудіо та відео технології. Медіа-освіта є наслідком медійної революції в інформаційному суспільстві. В умовах інформаційного суспільства й глобалізації почали відбуватися принципово нові тенденції в освітній реальності, серед яких технологізація, компютеризація та Інтернетизація. Вони виступають тими факторами, що надають свободу вибору методів та засобів технологій, отримання знання як основної умови демократичного розвитку суб'єктів суспільства знань, збагачення їх як суспільного й особистого інтелектуального капіталу і багатства.

Від усвідомлення необхідності і здатності освіти відрефлексувати свій істинний стан і значення в суспільстві, від здатності і бажання професійного складу протистояти процесам духовного і фізичного виродження нації залежить в цілому подолання системної кризи в Україні. Саме цей інститут за своїм обсягом соціального часу і простору, за кадровим потенціалом, матеріально-технічною базою, інформаційними та ідеологічними можливостями є одним з найбільших у структурі суспільства. Проте виконати своє соціально-історичне призначення інститут освіти може лише за умови чітко сформульованих принципів як з боку суспільства, так і з боку держави при їх взаємній підтримці. Налагодження зв'язків і відносин із соціальним оточенням – складне та перспективне завдання, яке інституту освіти ще потрібно буде навчитися вирішувати, але без цього подолання кризи у цій сфері практично не бачиться можливим, оскільки вона надто глибоко і багатоаспектно стосується освіти.